

De Geschiedenis van Westzaan opnieuw beschreven

Deel 10

Door **WILLEM TIP**

Spaanse furie

De burgers zijn nu overgeleverd aan de Spaanse woede. Die kent geen grenzen meer. Huizen worden opengebroken, geplunderd en in brand gestoken. De rieten daken vatten gemakkelijk vlam. Ook de St.-Joriskerk, waar heer Klaasz, de pastoor op zondag nog de Mis heeft bediend, wordt een prooi

van het vuur. Tezamen met alle andere waardevolle interieurstukken en altaren gaat ook het middeleeuwse beeld van St.-Joris voor altijd verloren. Zeven jaar geleden was de beeldenstorm nog aan het gebouw voorbijgegaan. De Spanjaarden doen het werk nu veel grondiger. Doopboeken en communicantenregisters worden op deze dag grondig vernietigd, evenals de waardevolle documenten in het Rechthuis van 1462. Privileges, handvesten, brieven van hogere overheden. Westzaan wordt weggevaagd. Dat is de bedoeling ook. Te lang heeft het dorp verzet geboden. Te lang heeft het bestuur de Vrijbuiters hun gang laten gaan.

De kerktoeren trachten de Spanjaarden ook te verwoesten. Dat gelukt hun echter niet. Het vuur dat het kerkdak verwoest, krijgt op het hoge stenen bouwwerk ernaast onvoldoende vat. Als uitkijkpost mag de toren echter nooit meer gebruikt worden. Met geweld breken de soldaten daarom de zolderingen en trappen in het inwendige weg. Naast de geblakerde ruïne blijft de toren nog

jarenlang het troosteloze dorpsbeeld bepalen.

Lambert Melisz

De inwoners vluchten intussen voor de Spaanse plunders uit, meenemend wat zij nog bijeen hebben kunnen pakken. Voor hen ligt maar een enkele weg open. De weg over het ijs naar de Zaanse Schans. Vandaar loopt een vluchtweg naar de vrije steden Purmerend en Hoorn. Op alle andere wegen liggen Spanjaarden.

De Spaanse huurlingen laten de bewoners echter niet ongehinderd gaan. Wie ze kunnen achterhalen, wordt uitgeschud. Onder de vluchtelingen bevindt zich ook, zo wordt verhaald, Lambert Melisz. Waardevolle zaken heeft hij niet kunnen meenemen. Wat hij heeft kunnen verzamelen trekt hij achter zich aan op een omgekeerde draagbaar, een 'berrie'. Onder de deken die alles afdekt, zit ook zijn oude moeder. Ze is slecht ter been en kan alleen op deze manier de vlucht meemaken.

Snel gaat de tocht naar de Zaanse

Schans niet. De Spaanse troepen halen het schamele tweetal gemakkelijk in. Met ruwe woorden, Waals, Duits, Spaans, beduiden ze Lambert Melisz dat hij de deken moet wegtrekken. Alles van waarde is voor hen. Bij het zien van de bevende oude vrouw bedaren ze echter. Ze maken de weg vrij. In Westzaan is voor hen meer te halen. Lambert mag doorgaan en bereikt, aldus de historie, uiteindelijk Hoorn.

Zoals bij het verhaal van de Beeldenstorm is ook hier sprake van een volksverhaal. Pas geruime tijd na de vlucht is de geschiedenis opgetekend. Ook duikt dan pas de naam Lambert Melisz op. De werkelijke naam van de vluchteling zou Herder zijn geweest.

In de Westerpoort van Hoorn wordt niettemin een gedenksteen gemetseld met de dichtregels:

*Doen Dwingelandij den Staat en
Westzaan deden zugten,
Bevrijd' deez brave Zoon Zijn Moeder
van de Dood.*

*En quam op dit fatsoen van daar tot
hiertoe vluchten,
Zoo blijft een Edel Kind zijn Ouders
trouw in nood.*

De jongeling van Westzanen

De aanhouding door de Spanjaarden blijft ook in de volgende eeuwen tot de verbeelding spreken. De onuitputtelijke negentiende eeuwse dichter Tollens wijdt aan Lambert een lang vers van 54 regels:

DE JONGELING VAN WESTZANEN

*Sta stil, sta stil, of 't gaat erdoor!
Laat los den schat, 't is onze prijs;
Verdoemde ketter, sta en hoor,
Of anders blazen we u van 't ijs!
Gij hebt den last te zwaar gegrepen,
Wij zullen u dien helpen slepen.*

*Zoo riep een hopman van 't gespuis
Dat Alva had voor heer en hoofd,
En in Westzanen hof en huis
Had afgestroopt en leeggeroofd.
En Spaanschen Flips met al z'n vreemden
Een vloek maakte in Noord-Hollands
beemden.*

*Zoo riep hij ruw een jongeling toe,
Die voor een draagbaar trok en liep,
En, schoon tot zwichtens mat en moe,
Al sneller vlood, hoe meer hij riep.
En langs de hard bevroren stroomen
Zocht met zijn schat den roof te ont-
koomen.*

*Maar waar en wat hij vluchten mag,
De hopman nadert meer en meer,
Bereikt hem met een sabelslag
En ploft hem voor zijn draagbaar neer.
En gelast de knechten die genaken,
Zich meester van de schat te maken.*

*Genâ, genade! Spaart mijn schat
En neemt mijn leven, keurt ge 't regt,
Zoo gilt de knaap en klemt en vat
Zijn last in de armen, woelt en vecht
En worstelt met de ruwe gasten,
Die vlammend naar de roofbuit tasten.*

*Genâ, vervolgt hij; goud noch goed
Ontvoer ik aan uw wapenknechts,
Mijn moeder slechts, mijn eigen bloed,
Mijn eigen moeder redde ik slechts;
Dien schat alleen wilde ik besparen
En liet mijn huis en have varen.*

*Met rukt hij 't kleed af van de baar
En toont hun de afgeleefde vrouw,
Verstramd van leden, wit van haar
En rillende van angst en kou.
Maar dekt haar met zijn beide handen,
Opdat haar 't rot niet aan zou randen.*

*Verstomd van 't onverwacht toneel,
Stond schaamrood daar het roofgebroed.
Wel wreev'lig om 't gemiste deel,
Maar diep geschokt in 't ruw gemoed.
En zonder vrouw of knaap te deren
Beval de hopman weer te keren.*

*Al juichend trok de jongeling voort,
Weer ingespannen voor zijn baar.
En trok tot binnen Hoornes poort
Vier verre mijlen wijd van daar.
En niemand, niemand, wat hij spaarde,
Hield zijnen schat van zulk een waarde.*

H. TOLLENS Czn. (1780 – 1856)